

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

וי"ו ההיפוך

אורי סמט

orisamet@gmail.com

1.

א. בעברית המקראית הקלאסית יש אפוא שתי צורות המציינות עבר (אחת פשוטה ואחת מהופכת), ושתי צורות המציינות עתיד (אחת פשוטה ואחת מהופכת). בין הצורות הפשוטות ובין הצורות המהופכות יש יחס של תפוצה משלימה: הצורות המהופכות באות **בראש משפט עיקרי**... ואילו הצורות הפשוטות באות **שלא בראש משפט**...

ב. ברוב המקרים יש בעברית המקראית אפשרות בחירה בין פתיחת המשפט בפועל בצורתו המהופכת ובין הקדמת חלק אחר לפועל (ואז ישמשו הצורות הפשוטות). כאן קובעים לפעמים **טעמים סגנוניים**.

(א' קמרון, לשימוש הזמנים במקרא, ירושלים תש"ס, עמ' 3-4)

2. וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְלֶה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעֵי :
אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שָׁם אֶבְרָם בְּשֵׁם ה'.

(בראשית יג, ג-ד)

3. אשר עשה שם בראשנה ויקרא שם - ואשר קרא שם אברם בשם ה'. וגם יש לומר ויקרא שם עכשיו בשם ה'.

(רש"י שם)

4.

(א) ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירחם בן אליהוא בן תחו בן צוף אפרתי:

(ב) ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים וילחנה אין ילדים:

(ג) ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה' צב-אות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים לה':

(ד) ויהי היום ויזבח אלקנה

ונתן לפננה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות:

(ה) וילחנה ותן מנה אחת אפים כי את חנה אהב וה' סגר רחמה:

(ו) וכעסותה צרתה גם פעם בעבור הרעמה כי סגר ה' בעד רחמה:

(ז) וכך יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית ה' כן תכעסנה

ותבכה ולא תאכל:

(ח) ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה גרע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים:

(ט) ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה ועלי הכהן ישב על הכסא על מזוזת היכל ה':

(י) והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה:

(שמואל א פרק א)

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

5. וַתִּבְקַח וְלֹא תֵאָכֵל – עתיד מהופך ונמשך אל לעיל פסוק ה – "ויזבח", כלומר באחד הימים ("ויהי היום") פרצה חנה בבכי בשעת סעודת הזבח... ואפשר שבכל שנה ושנה היתה חנה בוכה ולא אוכלת.

(י' קיל, דעת מקרא שם)

6. נמנע המספר מלהאריך במצג, ואף מקדים ומשרבב לאמצעיתו את ראש תחילתה של העלילה גופה ("ויהי היום ויזבח אלקנה")... ומיד לאחריו חוזר המספר אל המצג, ובכעין משפט מוסגר ארוך מאוד הוא מוסר מה קרה מדי שנה בשעת זביחת הזבח. השומע הקדום הבחין אל-נכון בקלות בין הפעולות החד-פעמיות, הבאות בעתיד מהופך (ויקטל)... לבין הפעולות החוזרות ונשנות, הבאות בעתיד פשוט (יקטל) או בעבר מהופך (וקטל)... רק עכשיו יש בידינו כל המידע הדרוש להבנת המאורע שאירע בפעם הראשונה ביום המעשה – "ותבכה ולא תאכל".

(א' סימון, קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים, ירושלים תשנ"ז, עמ' 13-14)

7.

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֶל-לֵהִים מִגֵּן עֵדֶן לְעִבְדָּךְ אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם :

(כד) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּח מִקֵּדֶם לְגֹן עֵדֶן אֶת הַכְּרָבִים וְאֶת לֵהִט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּקֶת לְשָׁמֹר אֶת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים :

(א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה':

(ב) וַתִּסָּף לְלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל וַיְהִי הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה :

(בראשית ג-ד)

8. והאדם כאשר ראה שלא יחיה בגופו בעצמו לעולם הוצרך הוא להחיות המין...

(אבן עזרא שם)

9. והאדם ידע - כבר קודם העניין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה, שאם כתב וידע אדם נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים :

(רש"י שם)

10. חשיבותם של דברי רש"י אלה כפולה :

מבחינה לשונית: הצורה התחבירית "ופלוני עשה" בתחילת המשפט – במקום "ויעש פלוני" – פירושה בהרבה מקרים **עבר מוקדם...**

מבחינה רעיונית: אין חיי המין – לפי תפישת רש"י – תוצאה של חטא האדם, אלא חלק של חיי האדם השלם עוד לפני שהתלכך בחטא! (לכן באה הדגשת רש"י "כבר קודם העניין של מעלה, קודם שחטא..."). אבל המניע את רש"י לפרש כן הוא לעולם הצד **הלשוני**. "והאדם ידע" ולא "וידע האדם".

(נ' ליבוביץ', הוראת פרשני התורה, תשס"ג, עמ' 13-14)